Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 16ης Ιανουαρίου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων – Οδηγία 2004/39/ΕΚ – Άρθρο 52, παράγραφος 2 – Αγωγή ασκηθείσα προς το συμφέρον των καταναλωτών – Οργανώσεις καταναλωτών που έχουν έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών – Ενεργητική νομιμοποίηση προς υπεράσπιση των ατομικών συμφερόντων των μελών τους – Απώλεια της ενεργητικής νομιμοποίησης στις περιπτώσεις επενδύσεων σε χρηματοπιστωτικά προϊόντα υψηλής οικονομικής αξίας – Απαλλαγή από τα έξοδα διαδικασίας καθώς και από την υποχρέωση καταβολής των δικαστικών εξόδων του αντιδίκου – Δικονομική αυτονομία – Αρχή της αποτελεσματικότητας»

Στην υπόθεση C-346/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) με απόφαση της 17ης Μαΐου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Ιουνίου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

Banco Santander SA, διαδόχου της Banco Banif SA,

κατά

Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, εξ ονόματος των μελών της Andrea και Alberto,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Λυκούργο, πρόεδρο του τρίτου τμήματος, προεδρεύοντα του τετάρτου τμήματος, S. Rodin και O. Spineanu-Matei (εισηγήτρια), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: L. Carrasco Marco, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Μαΐου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Banco Santander SA, διάδοχος της Banco Banif SA, εκπροσωπούμενη από τον J. M. Blanco Saralegui, τον A. Capilla Casco και τον J. M. Martínez Gimeno, abogados,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

– η Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, εκπροσωπούμενη από την E. Avilés Alcarria, procuradora, και τον J. M. Davó Escrivá, abogado,

– η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Gavela Llopis,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την C. Auvret, την G. Goddin, την P. Němečková και τον P. Vanden Heede,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, για την τροποποίηση των οδηγιών 85/611/ΕΟΚ και 93/6/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση της οδηγίας 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2004, L 145, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Banco Santander SA, διαδόχου της Banco Banif SA, και της Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales – Auge (ένωσης καταναλωτών και χρηστών γενικών υπηρεσιών, στο εξής: Auge), σχετικά με το κύρος συμβάσεων αγοράς χρηματοπιστωτικών μέσων που συνήφθησαν από ιδιώτες πελάτες.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2004/39

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 5, 17 και 31 της οδηγίας 2004/39 έχουν ως εξής:

«(2) […] πρέπει να εξασφαλιστεί ο απαιτούμενος βαθμός εναρμόνισης που θα προσφέρει στους επενδυτές υψηλό επίπεδο προστασίας και θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις επενδύσεων να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε όλη την [Ευρωπαϊκή] Κοινότητα, ως ενιαία αγορά, βάσει της εποπτείας της χώρας καταγωγής. […]

[…]

(5) Είναι αναγκαίο να θεσπιστεί ένα συνολικό ρυθμιστικό καθεστώς που να διέπει την εκτέλεση των συναλλαγών επί χρηματοπιστωτικών μέσων, ανεξάρτητα από τις μεθόδους διαπραγμάτευσης που χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό, ώστε να εξασφαλισθεί η υψηλή ποιότητα στην εκτέλεση των συναλλαγών των επενδυτών και να διασφαλισθεί η

ακεραιότητα και η αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολό του. Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο συνεκτικό και ικανό να λαμβάνει υπόψη τον κίνδυνο, το οποίο θα ρυθμίζει τους κυριότερους τρόπους εκτέλεσης εντολών που χρησιμοποιούνται σήμερα στην ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά. […]

[…]

(17) Τα πρόσωπα που παρέχουν/ασκούν τις επενδυτικές υπηρεσίες ή/και δραστηριότητες που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία θα πρέπει να έχουν λάβει άδεια από το κράτος μέλος καταγωγής τους προκειμένου να προστατεύονται οι επενδυτές και να διασφαλίζεται η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

[…]

(31) Ένας από τους στόχους της παρούσας οδηγίας είναι η προστασία των επενδυτών. Τα μέτρα προστασίας των επενδυτών θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες καθεμιάς από τις διάφορες κατηγορίες επενδυτών (ιδιώτες, επαγγελματίες και αντισυμβαλλόμενοι).»

4 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, σημείο 12, της οδηγίας αυτής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

12) “ιδιώτης πελάτης”: κάθε πελάτης που δεν είναι πελάτης επαγγελματίας».

5 Το άρθρο 52 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε κάθε απόφαση που λαμβάνεται σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις που θεσπίζονται κατ’ εφαρμογή της παρούσας οδηγίας να είναι δεόντως αιτιολογημένη και να υπόκειται σε προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου. Το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου ισχύει επίσης εάν δεν ληφθεί απόφαση, σχετικά με αίτηση χορήγησης άδειας λειτουργίας που περιλαμβάνει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες, εντός έξι μηνών από την υποβολή της.

2. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ένας ή περισσότεροι από τους ακόλουθους φορείς, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία, μπορούν, προς το συμφέρον των καταναλωτών και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, να προσφύγουν στα δικαστήρια ή στους αρμόδιους διοικητικούς φορείς για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων για την υλοποίηση της παρούσας οδηγίας:

α) δημόσιοι φορείς ή εκπρόσωποί τους,

β) οργανώσεις καταναλωτών που έχουν έννομο συμφέρον στην προστασία των καταναλωτών,

γ) επαγγελματικές οργανώσεις που έχουν έννομο συμφέρον να ενεργούν για την προστασία των μελών τους.»

Η οδηγία 2014/65/ΕΕ

6 Το άρθρο 74 της οδηγίας 2014/65/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και την τροποποίηση της οδηγίας 2002/92/ΕΚ και της οδηγίας 2011/61/ΕΕ (ΕΕ 2014, L 173, σ. 349), έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε κάθε απόφαση που λαμβάνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 600/2014 [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 (ΕΕ 2014, L 173, σ. 84),] ή με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας να είναι δεόντως αιτιολογημένη και να υπόκειται σε δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου. Το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου ισχύει επίσης εάν δεν ληφθεί απόφαση, σχετικά με αίτηση χορήγησης άδειας λειτουργίας που περιλαμβάνει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες, εντός έξι μηνών από την υποβολή της.

2. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ένας ή περισσότεροι από τους ακόλουθους φορείς, όπως ορίζεται από την εθνική νομοθεσία, μπορούν, προς το συμφέρον των καταναλωτών και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, να προσφύγουν επίσης στα δικαστήρια ή στους αρμόδιους διοικητικούς φορείς προκειμένου να εξασφαλίσουν την τήρηση του κανονισμού [600/2014] και των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας:

α) δημόσιοι φορείς ή εκπρόσωποί τους,

β) οργανώσεις καταναλωτών που έχουν έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών,

γ) επαγγελματικές οργανώσεις που έχουν έννομο συμφέρον να ενεργούν για την προστασία των μελών τους.»

7 Κατά το άρθρο 94 της οδηγίας 2014/65, η οδηγία 2004/39 καταργήθηκε με ισχύ από τις 3 Ιανουαρίου 2017.

Η οδηγία (ΕΕ) 2020/1828

8 Η οδηγία (ΕΕ) 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2020, σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών και για την κατάργηση της οδηγίας 2009/22/ΕΚ (ΕΕ 2020, L 409, σ. 1), διαλαμβάνει στις αιτιολογικές σκέψεις 13 και 14 τα ακόλουθα:

«(13) Το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να αντικατοπτρίζει τις πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών. Δεδομένου ότι οι καταναλωτές δραστηριοποιούνται πλέον σε μια ευρύτερη και ολοένα και πιο ψηφιοποιημένη αγορά, για την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών απαιτείται τομείς όπως η προστασία δεδομένων, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τα ταξίδια και ο τουρισμός, η ενέργεια και οι τηλεπικοινωνίες να διέπονται από την οδηγία, επιπλέον της γενικής νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών. Ειδικότερα, καθώς υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση από τους καταναλωτές για χρηματοοικονομικές και επενδυτικές υπηρεσίες, είναι σημαντικό να βελτιωθεί η επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών στους εν λόγω τομείς. Η καταναλωτική αγορά έχει επίσης εξελιχθεί

στον τομέα των ψηφιακών υπηρεσιών και υπάρχει αυξημένη ανάγκη για αποτελεσματικότερη επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένης της σχετικής με την προστασία των δεδομένων.

(14) Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να καλύπτει παραβάσεις των διατάξεων του ενωσιακού δικαίου που αναφέρονται στο παράρτημα Ι στον βαθμό που οι εν λόγω διατάξεις προστατεύουν τα συμφέροντα των καταναλωτών, ανεξαρτήτως του αν οι εν λόγω καταναλωτές αναφέρονται ως καταναλωτές, ταξιδιώτες, χρήστες, πελάτες, επενδυτές λιανικής, πελάτες λιανικής, υποκείμενα των δεδομένων ή ως κάτι άλλο. Ωστόσο, η παρούσα οδηγία θα πρέπει μόνο να προστατεύει τα συμφέροντα των φυσικών προσώπων που έχουν ζημιωθεί ή ενδέχεται να ζημιωθούν από τις εν λόγω παραβάσεις εφόσον τα εν λόγω πρόσωπα είναι καταναλωτές δυνάμει της παρούσας οδηγίας. Οι παραβάσεις οι οποίες βλάπτουν φυσικά πρόσωπα που θεωρούνται έμποροι δυνάμει της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να διέπονται από αυτή.»

Το ισπανικό δίκαιο

Το βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 1/2007

9 Το Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 1/2007 περί εγκρίσεως του κωδικοποιημένου κειμένου του γενικού νόμου περί προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών και περί άλλων συμπληρωματικών νόμων), της 16ης Νοεμβρίου 2007 (BOE αριθ. 287, της 30ής Νοεμβρίου 2007, σ. 49181), προβλέπει στο άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο e), τα εξής:

«Αποτελούν θεμελιώδη δικαιώματα των καταναλωτών καθώς και των ευάλωτων χρηστών και καταναλωτών:

[…]

e) η ενημέρωση, η συμμετοχή στην κατάρτιση των γενικών διατάξεων που τους αφορούν άμεσα και η εκπροσώπηση των συμφερόντων τους μέσω ενώσεων, ομάδων, ομοσπονδιών ή συνομοσπονδιών καταναλωτών και χρηστών, οι οποίες έχουν συσταθεί νομίμως».

Ο νόμος 1/2000

10 Ο Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000 (νόμος 1/2000 περί κώδικα πολιτικής δικονομίας), της 7ης Ιανουαρίου 2000 (BOE αριθ. 7, της 8ης Ιανουαρίου 2000, σ. 575), ορίζει στο άρθρο 11, παράγραφος 1, τα εξής:

«Με την επιφύλαξη της ατομικής ενεργητικής νομιμοποίησης των θιγομένων, οι νομίμως συσταθείσες ενώσεις καταναλωτών και χρηστών νομιμοποιούνται ενεργητικώς να προασπίζουν δικαστικώς τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των μελών τους και εκείνα της ένωσης, καθώς και τα γενικά συμφέροντα των καταναλωτών και των χρηστών.»

Ο νόμος 1/1996

11 Η δεύτερη πρόσθετη διάταξη του Ley 1/1996 de asistencia jurídica gratuita (νόμου 1/1996 περί δικαστικής αρωγής), της 10ης Ιανουαρίου 1996 (BOE αριθ. 11, της 12ης Ιανουαρίου 1996, σ. 793), προβλέπει ότι οι ενώσεις καταναλωτών και χρηστών δικαιούνται δικαστική αρωγή όταν οι ασκούμενες αγωγές «έχουν άμεση σχέση με προϊόντα ή υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης».

12 Σύμφωνα με το άρθρο 36, παράγραφος 2, του ίδιου νόμου, η προμνημονευθείσα διάταξη συνεπάγεται ότι αν η ένωση ηττηθεί στη δίκη, δεν υποχρεούται ούτε εκείνη ούτε τα μεμονωμένα μέλη τα οποία εκπροσωπεί στην ένδικη διαδικασία να καταβάλουν τα έξοδα του αντιδίκου, ανεξαρτήτως της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς.

Το βασιλικό διάταγμα 1507/2000

13 Το Real Decreto 1507/2000 por el que se actualizan los catálogos de productos y servicios de uso o consumo común, ordinario y generalizado y de bienes de naturaleza duradera, a efectos de lo dispuesto, respectivamente, en los artículos 2, apartado 2, y 11, apartados 2 y 5, de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y normas concordantes (βασιλικό διάταγμα 1507/2000 για την επικαιροποίηση των καταλόγων των προϊόντων και υπηρεσιών κοινής, συνήθους ή γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης καθώς και των αγαθών μακράς διαρκείας, για τους σκοπούς των διατάξεων του άρθρου 2, παράγραφος 2, και του άρθρου 11, παράγραφοι 2 και 5, του γενικού νόμου περί προστασίας καταναλωτών και χρηστών και περί σχετικών διατάξεων), της 1ης Σεπτεμβρίου 2000 (BOE αριθ. 219, της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, σ. 31349), καταγράφει, στο παράρτημα Ι, τμήμα C, σημείο 13, τις τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες ως υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

14 Μεταξύ της 4ης Μαΐου 2007 και της 7ης Ιανουαρίου 2010, η Andrea και ο Alberto απηύθυναν στην Banco Banif πλείονες εντολές για την αγορά χρηματοπιστωτικών προϊόντων συνολικής αξίας 900 000 ευρώ.

15 Η Auge, εκπροσωπώντας τα μέλη της Andrea και Alberto άσκησε αγωγή κατά της τράπεζας, με αίτημα να αναγνωριστεί η ακυρότητα των συμβάσεων αγοράς των χρηματοπιστωτικών προϊόντων, λόγω πλάνης κατά τη δήλωση βούλησης, και να επιστραφεί μέρος των ποσών που είχαν καταβληθεί δυνάμει των συμβάσεων, πλέον προμηθειών, εξόδων και τόκων.

16 Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε μερικώς δεκτή την αγωγή. Η έφεση που ασκήθηκε κατά της πρωτόδικης απόφασης απορρίφθηκε δυνάμει αποφάσεως του Audiencia Provincial de Granada (εφετείου Γρανάδας, Ισπανία), με την αιτιολογία ότι η τράπεζα δεν έλαβε υπόψη το επενδυτικό προφίλ των πελατών και δεν τους παρέσχε σαφή και πλήρη προσυμβατική πληροφόρηση σχετικά με τους κινδύνους που έφεραν τα προϊόντα.

17 Η Banco Santander, διάδοχος της Banco Banif, άσκησε έκτακτο ένδικο μέσο για δικονομικό ελάττωμα καθώς και αναίρεση κατά της εφετειακής απόφασης ενώπιον του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο. Προς στήριξη των ένδικων μέσων, η Banco Santander υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι η Auge δεν νομιμοποιείται να παρίσταται ως διάδικος εξ ονόματος των μελών της, διότι τα επίμαχα προϊόντα αποτελούν

κερδοσκοπικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα υψηλής οικονομικής αξίας και όχι προϊόντα κοινής και γενικευμένης χρήσης, περίσταση που αποκλείει το ενδεχόμενο να εμπίπτει στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών η συγκεκριμένη αγωγή.

18 Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, που αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση των οργανώσεων καταναλωτών.

19 Κατ' αρχάς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, στο πλαίσιο αγωγών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, έχει κάνει δεκτή γενικά την ενεργητική νομιμοποίηση ενώσεων καταναλωτών προς υπεράσπιση ατομικών συμφερόντων των μελών τους. Υπογραμμίζει, ωστόσο, ότι έχει απορρίψει την ενεργητική νομιμοποίησή τους στις περιπτώσεις επενδύσεων σε κερδοσκοπικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή σε προϊόντα υψηλής αξίας, διότι δεν πρόκειται για προϊόντα κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης.

20 Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος 1, του νόμου 1/2000, οι ενώσεις καταναλωτών νομιμοποιούνται να υπερασπίζονται ενώπιον δικαστηρίου τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των μελών τους μόνον όταν τα εν λόγω δικαιώματα και συμφέροντα έχουν άμεση σχέση με προϊόντα ή υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης. Πλην όμως, μολονότι, βάσει του παραρτήματος Ι, τμήμα C, σημείο 13, του βασιλικού διατάγματος 1507/2000, οι τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες αποτελούν, κατ' αρχήν, τέτοιες υπηρεσίες, εντούτοις υφίστανται χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες οι οποίες, εξαιτίας της φύσης τους και των συνθηκών υπό τις οποίες έχουν συμφωνηθεί, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης.

21 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η ερμηνεία αυτή του ισπανικού δικαίου αποτρέπει, στο πλαίσιο διαφορών όπου «η ιδιότητα του καταναλωτή είναι αποδυναμωμένη λόγω των χαρακτηριστικών και του ποσού της διαφοράς», τη δόλια ή καταχρηστική χρησιμοποίηση, από επενδυτές μεγάλης οικονομικής επιφάνειας, της ειδικής ενεργητικής νομιμοποίησης των ενώσεων καταναλωτών προκειμένου να επωφεληθούν οι ίδιοι από το ευεργέτημα της δικαστικής αρωγής που αναγνωρίζεται στις εν λόγω ενώσεις δυνάμει του νόμου 1/1996, ο οποίος τις απαλλάσσει από την καταβολή των εξόδων διαδικασίας που συνδέονται με την άσκηση της αγωγής και, σε περίπτωση ήττας τους, από τα έξοδα στα οποία έχει υποβληθεί ο αντίδικος, χωρίς ωστόσο να στερεί από τους ενδιαφερόμενους επενδυτές το αυτοτελές δικαίωμά τους να ασκήσουν ένδικο βοήθημα.

22 Εν συνεχεία, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι το Δικαστήριο δεν έχει ακόμη αποφανθεί ρητώς επί της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτουν τα εθνικά δικαστήρια όσον αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών και χρηστών προς άσκηση ενδίκου βοηθήματος δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39.

23 Συγκεκριμένα, στην απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Reliantco Investments et Reliantco Investments Limassol Sucursala Bucureşti (C-500/18, EU:C:2020:264), την οποία επικαλείται η Auge, το Δικαστήριο έκρινε απλώς ότι παράγοντες όπως η αξία των πραγματοποιηθεισών συναλλαγών, το μέγεθος του κινδύνου οικονομικών απωλειών που συνδέεται με τη σύναψη συμβάσεων με καταναλωτές, τυχόν γνώσεις ή πείρα ενός προσώπου στον τομέα των χρηματοπιστωτικών μέσων ή η ενεργός συμπεριφορά του στο πλαίσιο τέτοιων συναλλαγών, όπως επίσης το γεγονός ότι το πρόσωπο αυτό προέβη σε μεγάλο αριθμό συναλλαγών εντός σχετικά σύντομου χρονικού διαστήματος ή ότι επένδυσε σημαντικά χρηματικά ποσά στις εν λόγω συναλλαγές ή ότι είναι «ιδιώτης πελάτης», δεν ασκούν επιρροή, κατ' αρχήν, ως προς τη θεμελίωση της ιδιότητας του καταναλωτή.

24 Ωστόσο, εν προκειμένω, δεν πρόκειται για περίπτωση απόρριψης της ιδιότητας αυτής ενός επενδυτή μεγάλης οικονομικής επιφάνειας ο οποίος αγοράζει σύνθετα χρηματοπιστωτικά προϊόντα υψηλού κινδύνου –απόρριψη στην οποία ουδέποτε προέβη το αιτούν δικαστήριο–, αλλά για περίπτωση προσδιορισμού της δυνατότητας να περιοριστεί η ενεργητική νομιμοποίηση μιας ένωσης καταναλωτών που ενεργεί για λογαριασμό ενός τέτοιου επενδυτή-καταναλωτή, εφόσον διαπιστωθεί κίνδυνος καταστρατήγησης με συνέπεια την πρόκληση αδικαιολόγητης ζημίας τόσο στον αντίδικο όσο και στο Δημόσιο Ταμείο.

25 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει επίσης ότι από τις σκέψεις 45 και 46 της αποφάσεως της 27ης Φεβρουαρίου 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101), καθώς και από τις σκέψεις 35 και 36 της αποφάσεως της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745), που αφορούν την οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), φαίνεται να προκύπτει ότι ο έλεγχος της ενεργητικής νομιμοποίησης των ενώσεων καταναλωτών εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων.

26 Τέλος, το εν λόγω δικαστήριο τονίζει ότι, δεδομένου ότι τα ένδικα μέσα που ασκήθηκαν ενώπιόν του βάλλουν κατά της ενεργητικής νομιμοποίησης της Auge ως εκπροσώπου των μελών της, η απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο παρατίθεται στην επόμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως, είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Εκτιμά δε ότι η απάντηση αυτή δεν συνάγεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου την οποία επικαλείται η ένωση.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Λαμβανομένου υπόψη ότι οι ενώσεις καταναλωτών νομιμοποιούνται να εκπροσωπούν δικαστικώς επενδυτές-καταναλωτές οι οποίοι ασκούν αγωγή κατά επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, λόγω παράβασης των υποχρεώσεών της κατά τη διάθεση πολύπλοκων χρηματοπιστωτικών προϊόντων, μπορούν τα εθνικά δικαστήρια να περιορίσουν κατ' εξαίρεση την εν λόγω νομιμοποίηση όταν, στο πλαίσιο ατομικής αγωγής, οι ενάγοντες είναι επενδυτές υψηλής οικονομικής επιφάνειας οι οποίοι εκτελούν πράξεις που δεν μπορούν να θεωρηθούν συνήθους και γενικευμένης χρήσης, ασκούν δε αγωγή μέσω της ένωσης καταναλωτών με αποτέλεσμα να μπορούν να τύχουν ενδεχόμενης απαλλαγής από τα δικαστικά έξοδα σε ένδικη διαδικασία στην οποία η αξία του αντικειμένου της διαφοράς είναι ιδιαιτέρως υψηλή, αποφεύγοντας την καταβολή δικαστικών εγγυήσεων και την καταβολή των εξόδων του αντιδίκου σε περίπτωση αβάσιμων ή ακόμη και κακόβουλων αγωγών;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου καθώς και επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

28 Η Banco Santander και η Ισπανική Κυβέρνηση προβάλλουν αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου να απαντήσει στο υποβληθέν ερώτημα, για τον λόγο ότι ζητείται ερμηνεία του εθνικού δικαίου. Επιπλέον, η Banco Santander συνάγει εξ αυτού ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη.

29 Η Banco Santander και η Ισπανική Κυβέρνηση ισχυρίζονται από κοινού, κατ' ουσίαν, ότι η οδηγία 2004/39, όπως άλλες πράξεις του δικαίου της Ένωσης στον τομέα του δικαίου προστασίας του καταναλωτή, θεσπίζει απλώς υποχρέωση των κρατών μελών να αναγνωρίζουν στις ενώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, ένδικου βοηθήματος προς τον σκοπό της προστασίας των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών. Αντιθέτως, η εν λόγω οδηγία δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη να αναγνωρίζουν, στις ενώσεις καταναλωτών, ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση ενώπιον των ίδιων δικαστηρίων ένδικου βοηθήματος προς τον σκοπό της υπεράσπισης των ατομικών συμφερόντων των μελών τους, ούτε τα υποχρεώνει να παρέχουν σε αυτές το ευεργέτημα της δικαστικής αρωγής. Μια τέτοια ευχέρεια εμπίπτει, ως εκ τούτου, αποκλειστικά στο ισπανικό δίκαιο.

30 Επομένως, το προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά την ερμηνεία του ισπανικού δικαίου, το οποίο αναγνωρίζει στις ενώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση ένδικου βοηθήματος ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου να υπερασπιστούν τα ατομικά συμφέροντα των μελών τους.

31 Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η ερμηνεία και εφαρμογή του εθνικού δικαίου εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή, η δε αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται στην εξέταση μόνον των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 17ης Μαΐου 2022, Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

32 Εντούτοις, στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο δεν ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο, αλλά το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, προκειμένου να δυνηθεί να αποφανθεί επί της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί.

33 Επομένως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

34 Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, ο εθνικός δικαστής, ο οποίος έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης και φέρει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί, είναι αποκλειστικώς αρμόδιος να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες κάθε υπόθεσης, τόσο αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και αν τα ερωτήματα τα οποία υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Κατά συνέπεια, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα άπτονται της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται κατ' αρχήν να απαντήσει. Επομένως, τα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης τεκμαίρονται λυσιτελή. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία τα οποία είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 29ης Ιουλίου 2024, LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

35 Πλην όμως, εν προκειμένω, όπως διευκρινίζεται μεταξύ άλλων στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο εξέθεσε επακριβώς τους λόγους για τους οποίους εκτιμά ότι η απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει

επιληφθεί. Επομένως, δεν προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το αντικείμενο ή το υποστατό της διαφοράς της κύριας δίκης, οπότε η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

36 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία εξαρτά την ενεργητική νομιμοποίηση των οργανώσεων καταναλωτών να ασκήσουν ένδικο βοήθημα προκειμένου να υπερασπιστούν τα ατομικά συμφέροντα των μελών τους –και συνακόλουθα το δικαίωμα των οργανώσεων αυτών να τύχουν του ευεργετήματος της δικαστικής αρωγής– από περιορισμούς που άπτονται της οικονομικής επιφάνειας των μελών των ενώσεων καθώς και της οικονομικής αξίας και του είδους των χρηματοπιστωτικών προϊόντων στα οποία έχουν επενδύσει τα μέλη ή του σύνθετου χαρακτήρα των προϊόντων.

37 Προκαταρκτικώς, σημειώνεται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 31 της οδηγίας 2004/39 που, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 32 των προτάσεών της, έχει εφαρμογή ratione temporis στην υπόθεση της κύριας δίκης, η συγκεκριμένη οδηγία αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην προστασία των «επενδυτών», ήτοι των ιδιωτών πελατών, των επαγγελματιών και των επιχειρήσεων.

38 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένας «ιδιώτης πελάτης» του άρθρου 4, παράγραφος 1, σημείο 12, της οδηγίας 2004/39 μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «καταναλωτής» εφόσον πρόκειται για φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί εκτός του πλαισίου κάθε εμπορικής δραστηριότητας (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Petruchová, C-208/18, EU:C:2019:825, σκέψη 76).

39 Επιπλέον, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 67 των προτάσεών της, το διττό καθεστώς του επενδυτή-καταναλωτή επιβεβαιώνεται από την οδηγία 2020/1828, όπου η αιτιολογική σκέψη 14 αναφέρει ότι οι σχετικές διατάξεις προστατεύουν τα συμφέροντα των καταναλωτών, ανεξαρτήτως του αν οι εν λόγω καταναλωτές αναφέρονται ως «ταξιδιώτες, χρήστες, πελάτες, επενδυτές λιανικής, πελάτες λιανικής, υποκείμενα των δεδομένων ή ως κάτι άλλο». Ειδικότερα, από την αιτιολογική σκέψη 13 προκύπτει ότι η συγκεκριμένη οδηγία καλύπτει, πέραν της γενικής νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών, τομείς όπως εκείνον των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

40 Μολονότι η οδηγία 2020/1828 εκδόθηκε σε χρόνο μεταγενέστερο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, εντούτοις αποβαίνει χρήσιμη για τον προσδιορισμό της έννοιας του «καταναλωτή» στο πλαίσιο της οδηγίας 2004/39, στον βαθμό που παραπέμπει, εντός του παραρτήματος Ι, στην οδηγία 2014/65, η οποία κατήργησε και αντικατέστησε την οδηγία 2004/39 και της οποίας το άρθρο 74, παράγραφος 2, που αφορά το δικαίωμα άσκησης ένδικου βοηθήματος προς το συμφέρον των καταναλωτών, αντιστοιχεί στο άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, δεδομένου ότι τα δύο αυτά άρθρα έχουν σχεδόν πανομοιότυπη διατύπωση.

41 Κατόπιν των ανωτέρω προκαταρκτικών διευκρινίσεων, σημειώνεται ότι το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν ότι ένας ή πλείονες φορείς της διάταξης αυτής, ήτοι οι δημόσιοι φορείς ή οι εκπρόσωποί τους, οι οργανώσεις καταναλωτών που έχουν έννομο συμφέρον στην προστασία των καταναλωτών και οι επαγγελματικές οργανώσεις που έχουν έννομο συμφέρον να ενεργούν για την προστασία των

μελών τους, δύνανται, προς το συμφέρον των καταναλωτών και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, να ασκούν αγωγή ενώπιον των δικαστηρίων ή των διοικητικών αρχών που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων δυνάμει της συγκεκριμένης οδηγίας.

42 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, πρέπει κατ' αρχάς να προσδιοριστεί το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω διάταξης και να διαπιστωθεί αν η αγωγή που ασκείται από φορέα καταναλωτών προς υπεράσπιση των ατομικών συμφερόντων ενός πλήθους καταναλωτών εμπίπτει στην ίδια διάταξη. Προς τούτο, χρήζει ερμηνείας η φράση «συμφέρον των καταναλωτών» που περιέχεται στη διάταξη.

43 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2022, TOYA, C-243/21, EU:C:2022:889, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44 Όσον αφορά το γράμμα του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, διαπιστώνεται ότι σε όλες τις γλωσσικές αποδόσεις πλην της ολλανδικής ο όρος «καταναλωτές» αναγράφεται στον πληθυντικό αριθμό. Η χρήση του πληθυντικού αριθμού δηλώνει, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 40 των προτάσεών της, ότι η αγωγή που ασκείται από φορέα καταναλωτών προϋποτίθεται ότι αφορά τα συμφέροντα, εντός του τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των επενδύσεων, ενός πλήθους καταναλωτών.

45 Απεναντίας, η εν λόγω διάταξη δεν διευκρινίζει αν η συλλογική αυτή διάσταση της αγωγής που ασκείται από φορέα καταναλωτών επιτάσσει να περιορίζεται το αντικείμενο της αγωγής στο γενικό συμφέρον των καταναλωτών ή αν, αντιθέτως, μπορεί να αφορά επίσης τα ατομικά συμφέροντα πλειόνων καταναλωτών. Συγκεκριμένα, το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 παραπέμπει στο δίκαιο των κρατών μελών τόσο όσον αφορά τον καθορισμό των φορέων που δύνανται να εκπροσωπούν τα συμφέροντα των καταναλωτών όσο και όσον αφορά τους δικονομικούς κανόνες βάσει των οποίων πρέπει να λαμβάνει χώρα η εν λόγω εκπροσώπηση.

46 Επομένως, από την ευρεία διατύπωση της διάταξης συνάγεται ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίζουν τους νομιμοποιούμενους ενεργητικά φορείς υπέρ των καταναλωτών, τον ατομικό ή συλλογικό χαρακτήρα των οικείων συμφερόντων και τους δικονομικούς κανόνες προς υπεράσπιση των συμφερόντων αυτών.

47 Το ανωτέρω περιθώριο εκτιμήσεως που καταλείπεται στα κράτη μέλη αντανακλά την οικονομία και τον σκοπό της οδηγίας 2004/39, ο οποίος συνίσταται, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 2, 5 και 31 της οδηγίας, στη θέσπιση ενός συνολικού κανονιστικού πλαισίου σε ορισμένους τομείς των χρηματοπιστωτικών αγορών, το οποίο είναι απαραίτητο για την επίτευξη του αναγκαίου βαθμού εναρμόνισης, μεταξύ άλλων, προκειμένου να παρέχεται στους επενδυτές υψηλό επίπεδο προστασίας.

48 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να θεσπίσουν διαδικαστικούς μηχανισμούς για την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, πλην όμως τους παρέχει τη δυνατότητα, τηρουμένων των νομικών παραδόσεών τους, να διαμορφώσουν τα ίδια τους διαδικαστικούς μηχανισμούς, μεταξύ άλλων αναγνωρίζοντας στις οργανώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση για την προστασία των ατομικών συμφερόντων των μελών τους.

49 Όσον αφορά το τελευταίο αυτό σημείο, το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 προβλέπει δικαίωμα για άσκηση ένδικου βοηθήματος προς το συμφέρον όλων των καταναλωτών-επενδυτών, χωρίς να διακρίνει, μεταξύ άλλων, αναλόγως της οικονομικής επιφάνειάς τους και των χρηματοπιστωτικών μέσων στα οποία έχουν επενδύσει, εφόσον τα μέσα αυτά εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης οδηγίας.

50 Επομένως, από την εν λόγω διάταξη δεν προκύπτει ότι είναι δυνατόν, όταν ένα κράτος μέλος έχει αναγνωρίσει στις οργανώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση να υπερασπίζονται τα ατομικά συμφέροντα ενός πλήθους των μελών τους, να περιορίζεται η εν λόγω ενεργητική νομιμοποίηση σε ορισμένη κατηγορία καταναλωτών που προσδιορίζεται βάσει τέτοιων κριτηρίων.

51 Εν προκειμένω, από το εθνικό νομικό πλαίσιο, όπως παρουσιάστηκε από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι ο Ισπανός νομοθέτης, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, αναγνωρίζει στις ενώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση να υπερασπίζονται τα ατομικά συμφέροντα των μελών τους.

52 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, αφενός, ότι, στη νομολογία του, έχει δεχθεί, στο πλαίσιο ένδικων βοηθημάτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/39, την ενεργητική νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών να υπερασπιστούν τα συμφέροντα των μελών τους και, αφετέρου, ότι τα δύο μέλη τα οποία εκπροσωπούνται από την επίμαχη στην κύρια δίκη ένωση καταναλωτών έχουν την ιδιότητα του «καταναλωτή».

53 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι ενώσεις καταναλωτών δεν νομιμοποιούνται ενεργητικώς να υπερασπίζονται τα ατομικά συμφέροντα των καταναλωτών που έχουν μεγάλη οικονομική επιφάνεια και πραγματοποιούν επενδύσεις σε κερδοσκοπικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα υψηλής οικονομικής αξίας, τα οποία δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν προϊόντα κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης.

54 Συναφώς, σημειώνεται ότι η νομολογία που εκτέθηκε στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως έχει ως συνέπεια να αποκλείονται ορισμένοι καταναλωτές, λόγω της οικονομικής επιφάνειάς τους καθώς και λόγω της οικονομικής αξίας, του είδους και του σύνθετου χαρακτήρα των επενδύσεών τους, από τη δυνατότητα να εκπροσωπηθούν από ένωση που έχει έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών.

55 Πλην όμως, το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία αποκλείει ορισμένους καταναλωτές από το δικαίωμα να εκπροσωπηθούν, στο πλαίσιο της άσκησης ένδικου βοηθήματος, από ένωση καταναλωτών.

56 Αντιθέτως, όσον αφορά το καθεστώς δικαστικής αρωγής, υπογραμμίζεται ότι το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 προβλέπει απλώς δικαίωμα των οργανώσεων καταναλωτών που έχουν έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών να ασκήσουν ένδικο βοήθημα, χωρίς να επιβάλλει τη χορήγηση μιας τέτοιας αρωγής προκειμένου να διευκολυνθεί η άσκηση του εν λόγω δικαιώματος.

57 Ελλείψει διάταξης του δικαίου της Ένωσης σχετικής με υποχρέωση αναγνώρισης του ευεργετήματος της δικαστικής αρωγής σε οργανώσεις καταναλωτών που ασκούν ένδικο βοήθημα προς το συμφέρον των καταναλωτών στο πλαίσιο του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, απόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να θεσπίσει τέτοιους κανόνες δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν παρόμοιες

καταστάσεις ρυθμιζόμενες από το εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχονται από το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

58 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι, όταν οι αγωγές που ασκούν οι εν λόγω ενώσεις έχουν άμεση σχέση με προϊόντα ή υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης ή κατανάλωσης, όπως είναι οι τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες γενικά, οι ενώσεις αυτές απολαύουν του ευεργετήματος της δικαστικής αρωγής. Επομένως, δεν υποχρεούνται ούτε να καταβάλουν τα έξοδα διαδικασίας για την άσκηση του ένδικου βοηθήματος ούτε να φέρουν τα δικαστικά έξοδα του αντιδίκου σε περίπτωση νίκης του. Τα έξοδα αυτά δεν βαρύνουν ούτε τα μεμονωμένα μέλη που εκπροσωπούνται από την ένωση.

59 Συναφώς, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν χρηματοπιστωτικά μέσα όπως τα επίμαχα στην κύρια δίκη εμπίπτουν «στα προϊόντα και τις υπηρεσίες κοινής, συνήθους και γενικευμένης χρήσης και κατανάλωσης» που συνεπάγονται, για τις ενώσεις αυτές, δικαίωμα δικαστικής αρωγής.

60 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, σε διαφορές όπου «η ιδιότητα του καταναλωτή είναι αποδυναμωμένη λόγω των χαρακτηριστικών και του ποσού της διαφοράς», ελλοχεύει ο κίνδυνος της δικονομικής απάτης ή της καταστρατήγησης της διαδικασίας όταν η ένωση καταναλωτών ενεργεί προς υπεράσπιση ατομικών συμφερόντων καταναλωτών με μεγάλη οικονομική επιφάνεια που πραγματοποιούν επενδύσεις σε κερδοσκοπικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα υψηλής οικονομικής αξίας, τα οποία δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ευρείας, συνήθους και γενικευμένης χρήσης.

61 Επ’ αυτού, το Δικαστήριο δεν διαθέτει κανένα στοιχείο που να γεννά αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα των επίμαχων στην κύρια δίκη δικονομικών κανόνων με την αρχή της ισοδυναμίας. Ενδεχόμενη έλλειψη παροχής του ευεργετήματος της δικαστικής αρωγής δεν θίγει ούτε την αρχή της αποτελεσματικότητας, υπό την προϋπόθεση ότι τα έξοδα διαδικασίας που οφείλει να καταβάλει ειδάλλως η ένωση δεν συνιστούν ανυπέρβλητα έξοδα που καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη δυνάμει του άρθρου 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39, περίσταση που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

62 Τούτο δε ισχύει κατά μείζονα λόγο εφόσον, όπως υποστήριξε η Ισπανική Κυβέρνηση κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση και υπό την επιφύλαξη της εξακρίβωσης από το αιτούν δικαστήριο, τα κριτήρια από τα οποία το ισπανικό δίκαιο εξαρτά τη δυνατότητα των ενώσεων καταναλωτών να επωφεληθούν από το ειδικό καθεστώς δικαστικής αρωγής δεν θίγει το δικαίωμα να ασκηθεί ατομική αγωγή από μεμονωμένο καταναλωτή και να ζητηθεί δικαστική αρωγή ελλείψει των αναγκαίων πόρων, κατά τα οριζόμενα στο ισπανικό δίκαιο.

63 Λαμβανομένων των ανωτέρω σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39 έχει την έννοια ότι:

– αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία, όταν το κράτος μέλος έχει αναγνωρίσει στις οργανώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση για άσκηση ένδικου βοηθήματος προς υπεράσπιση ατομικών συμφερόντων πλήθους μελών τους, εξαρτά την εν λόγω ενεργητική νομιμοποίηση από περιορισμούς που άπτονται της οικονομικής επιφάνειας των οικείων

μελών, καθώς και της οικονομικής αξίας και του είδους των χρηματοπιστωτικών προϊόντων στα οποία έχουν επενδύσει τα μέλη αυτά ή του σύνθετου χαρακτήρα των εν λόγω προϊόντων·

– δεν αντιτίθεται, κατ' αρχήν, στη χρήση τέτοιων κριτηρίων προκειμένου να κριθεί αν οι οργανώσεις δικαιούνται το ευεργέτημα της δικαστικής αρωγής.

Επί των δικαστικών εξόδων

64 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 52, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, για την τροποποίηση των οδηγιών 85/611/ΕΟΚ και 93/6/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση της οδηγίας 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου,

έχει την έννοια ότι:

– **αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία, όταν το κράτος μέλος έχει αναγνωρίσει στις οργανώσεις καταναλωτών ενεργητική νομιμοποίηση για άσκηση ένδικου βοηθήματος προς υπεράσπιση ατομικών συμφερόντων πλήθους μελών τους, εξαρτά την εν λόγω ενεργητική νομιμοποίηση από περιορισμούς που άπτονται της οικονομικής επιφάνειας των οικείων μελών, καθώς και της οικονομικής αξίας και του είδους των χρηματοπιστωτικών προϊόντων στα οποία έχουν επενδύσει τα μέλη αυτά ή του σύνθετου χαρακτήρα των εν λόγω προϊόντων·**

– **δεν αντιτίθεται, κατ' αρχήν, στη χρήση τέτοιων κριτηρίων προκειμένου να κριθεί αν οι οργανώσεις δικαιούνται το ευεργέτημα της δικαστικής αρωγής.**

(υπογραφές)